

Ārstniecības personu tiesības

Aldis Liepiņš

Rīgas Stradiņa universitāte, Sabiedrības veselības fakultāte, Latvija

Ievads. Ārstniecības likuma 1. panta 2. punkts definē jēdzienu ‘ārstniecības personas’, proti, ārstniecības personas ir “personas, kam ir medicīniskā izglītība un kas nodarbojas ar ārstniecību”. Šis jēdziens aptver ārstniecībā strādājošas personas, sākot ar medicīnas māsām un ārsta palīgiem un beidzot ar ārstiem. Normatīvie akti ārstniecības personām piešķir dažādu tiesību apjomu, līdz ar to arī atbildības apjoms ir atšķirīgs.

Darba mērķis. Pētnieciskā darba mērķis ir izpētīt jēdziena ‘ārstniecības persona’ ģenēzi, apzināt ārstniecības personu tiesību apjomu, atbildības līmeņus, noskaidrot kritērijus, kādēļ atšķiras dažādu ārstniecības personu tiesību apjoms.

Materiāls un metodes. Darbā izmantotas tiesību teorijā pazīstamas zinātniskās pētnieciskās metodes: 1) analītiskā, 2) salīdzinošā, 3) vēsturiskā, 4) socioloģiskā, 5) induktīvā un 6) deduktīvā.

Problēmjautājums. Vairāk nekā deviņus gadus medicīnas un veselības aprūpes nozaru studējošajiem docējot dažādu nosaukumu studiju kursus, kuru kopējā ievirze pēc būtības ir ievads tiesību zinātnē, ir izkristalizējusies zinātniski praktiska problēma par ārstniecības personu tiesībām mijiedarbībā ar pacientu tiesībām un pienākumiem, kā arī citu ārstniecības personu tiesībām ārstniecības procesa ietvaros. Attīstoties atbildībai par ārstniecības procesā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu, nereti ir nepieciešams diferencēt dažādu ārstniecības procesā iesaistīto ārstniecības personu atbildību atkarībā no sekām, kas iestājušās pacientam, ārstniecības personu tiesību aspektā.

Secinājumi. Ņemot vērā to, ka Rīgas Stradiņa universitāte ir vadošā Latvijas Republikas universitāte topošo ārstniecības personu izglītošanā, nozīmīgi ir iegūt objektīvu, zinātniski un empīriski pamatotu pētījumu par ārstniecības personu tiesībām mijiedarbībā ar citu personu tiesībām un pienākumiem konkrēta ārstniecības procesa ietvaros, un pacientu tiesībām un pienākumiem, kā arī kopsakarā ar augstākās izglītības un mūžizglītības pasākumu nodrošināšanu.

Ārstniecības personu statusu raksturo specifiskas pazīmes: iegūtā kvalifikācija, sertifikācijas (resertifikācijas) esamība, kas ir priekšnoteikums veikt ārstniecību.

Ārstniecības personu tiesību apjoms izriet no specifiskajām ārsta un pacienta tiesiskajām attiecībām, kas pēc būtības ir civiltiesisks pakalpojums, ko specifisku padara īpašais objekts – cilvēka veselība un modernā pacientu tiesību izpratne, ko ietekmē paternālisma samazināšanās medicīnā.

Modernajā ārstniecības procesā parasti ir iesaistītas vairākas ārstniecības personas. Ja pacientam ārstniecības procesā ir nodarīts kaitējums, nereti praksē ir svarīgi diferencēt dažādu ārstniecības personu atbildību par konkrētām sekām. Ārstniecības personu atbildība ir saistīta ar ārstniecības personu tiesībām pieņemt lēmumu un izdarīt tādu vai citādu iejaukšanos pacienta (cilvēka) organismā.

Uzmanību pelna ārstniecības personas tiesības pacienta vietā pieņemt lēmumu izdarīt iejaukšanos pacienta (cilvēka) organismā. Analizējot šo specifisko tiesību aspektu, ārstniecības personas ir jāgrupē tādās, kurām ir tiesības pieņemt lēmumu pacienta vietā noteiktos apstākļos, un tādās, kurām šādu tiesību nav.

Atšķirībā no parasta civiltiesiska pakalpojuma, ārstniecības personas tiesības atteikties no šī pakalpojuma sniegšanas ir leģitīmi ierobežota.

Ārsta profesionālā brīvība ir ģenerālklaudzula, kuras ietvarā ietilpst uz zināšanām balstīts vislabākais piedāvājums konkrētam pacientam.

Ārstniecības personu tiesības ir kongruentas pacientu tiesībām un pienākumiem, ievērojot tiesību un pienākumu vienotības aspektu.